

Říšský protektor svobodný pán von Neurath onemocněl.

Obergruppenführer generál Heydrich ustanoven zástupcem říšského protektora.

Praha, 27. září. (ČTK.) Říšský protektor v Čechách a na Moravě, říšský ministr svobodný pán von Neurath považoval za nutné navrhnutí Vůdci, aby mu udělil delší dovolenou za účelem obnovení jeho otrěseného zdraví. Poněvadž nynější válečná doba vyžaduje plného uplatnění říšského protektora, požádal pan von Neurath zároveň Vůdce, aby jej přechodně zprostil až do doby, než se obnoví jeho zdraví, jeho funkce jako říšského protektora a ustanovil na tuto dobu jeho zástupce.

Vůdce nemohl za těchto okolností nevyhovět žádosti říšského protektora a pověřil Obergruppenführera Heydricha na dobu nemoci říšského ministra von Neurath výkonem funkce říšského protektora v Čechách a na Moravě.

Dne 27. září 1941 vydala ČTK zprávu o onemocnění říšského protektora Konstantina von Neuratha a o jmenování zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. V pozadí této výměny stály obavy nacistů z dalšího vývoje v protektorátu. Vedle vzrůstajícího se stávkového hnutí a sabotáží, které postihovaly zejména železniční dopravu, docházelo i k otevřeným projevům odporu proti okupační moci. Nejvýznamnější protestní akcí se stal bojkot protektorátního tisku, zorganizovaný ve dnech 14.–21. září 1941 pomocí zahraničního rozhlasového vysílání. Adolf Hitler Neurathovi vytýkal, že neprokázal dostatečnou tvrdost vůči českému odbojovému hnutí. Ve snaze zvrátit tento vývoj přistoupil k radikálnímu řešení. Konstantin von Neurath byl poslán na zdravotní dovolenou, a ještě téhož dne odpoledne přistálo v Praze letadlo s Reinhardem Heydrichem. Heydrich začal okamžitě realizovat plán, jehož cílem byla likvidace odbojového hnutí v českých zemích. Hlavním trumfem se měla stát rychlost a krutost prováděných protiopatření, která měla mít na obyvatelstvo silný psychologický účinek. Dne 27. září 1941 tak byla nad protektorátem nastolena vláda teroru a zastrasování. O den později, 28. září 1941, vyhlásil Heydrich civilní výjimečný stav na území oberlandrátů (regionální správní orgány) Praha, Brno, Moravská Ostrava, Olomouc, Kladno a Hradec Králové. Stanné soudy mohly učinit pouze tři rozhodnutí – vynést rozsudek smrti, předat obviněného gestapu, nebo jej zprostit obžaloby. Rozsudky stanných soudů byly nezvratné a byly vykonávány okamžitě.

Spolu se zprávou o nástupu Heydricha přinesl protektorátní tisk i šokující informaci o zatčení ministerského předsedy Eliáše.

Dnes v listě: V Praze v úterý 28. září 1941. **70 haléřů**

NÁRODNÍ POLITIKA
LIST NÁRODNÍHO SOUŘUČENSTVÍ

Pro kázeň a vědomí odpovědnosti.
Obergruppenführer gen. Heydrich, zástupce říšského protektora, se ujal úřadu

Slavnostní přehlídka českých četnin na Hradě.

Německé a italské vojsko zničilo tři sovětské divize.

Ministerský předseda Eliáš zatčen.

Německé a italské vojsko zničilo tři sovětské divize.

Velká úspěchy proti britské záměrné akci dopravní.

Ministerský předseda Eliáš zatčen.

Německé a italské vojsko zničilo tři sovětské divize.

Erlaß des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren über die Verhängung des Ausnahmezustandes vom 28. September 1941.

In Tagen haben unverantwortliche, im Solde stehende Elemente eine Anzahl von Reichshandlungen besungen. Durch eine damit verbundene haben diese Elemente versucht, die Protektors RÖmen und Mähren in Gegensatz des Reiches zu bringen. In ihrem Grodeli die Schicksals der europäischen Völker mit Deutschland als Erwarer ich, daß sie sich keinesfalls von provozieren läßt. Notwendig ist, daß Jeder bewahrt und seiner gewohnten Tätigkeit dem ordnungsliebenden Menschen wird der den zugesichert.

Ausnahmezustand.

- I. In der Verhängung des Ausnahmezustandes sind die öffentliche Ordnung und der Arbeitsfrieden in der Sorensstoff oder Munition, unterliegen der Verhängung des Ausnahmezustandes.
- II. In den Fällen auch alle Zusammenrottungen, Versammlungen in geschlossenen und unter freiem Himmel, auf öffentlichen Plätzen.
- III. Kenntnis von derartigen Handlungen oder Nichterfüllung der Bestimmungen dieser Verordnung durch den Täter dem Standrecht des Ausnahmezustandes.

Reichsprotektor in Böhmen und Mähren
Mit der Führung der Geschäfte beauftragt
gez. Heydrich
Obergruppenführer und General der Polizei.

Výnos říšského protektora v Čechách a na Moravě o vyhlášení civilního výjimečného stavu ze dne 28. září 1941.

V minulých dnech se dopustili neodpovědní, ve službách nepřátel Evropy jsouc jednotlivci některých činů, namířených proti Říši. Propagandou s tím spojenou pokusily se tyto živily dostat obyvatelstvo Protektorátu Čechy a Morava do rozporu se zájmy Říše. Očekávám od obyvatele, které ve své většině uznává osudové společenství evropských národů s Německem jako skutečnost, že se nedá některak vyprovokovat těmito nepřáteli Říše. Je třeba, aby každý zachoval klid a pořádek a šel za svou obvyklou denní práci. Každému, kdo dbá pořádku, je zabezpečena ochrana úřadů.

civilní stav výjimečný.

- (1) Všechny činy, jimiž jsou porušovány veřejný pořádek a bezpečnost, hospodářský život nebo pracovní mír, jakož i záměrné a nedovolené chování stílných zbraní nebo třaskavin nebo střeliva, podléhají stannému právu civilního stavu výjimečného.
- (2) To se týká také všeho srocování, shukování, shromáždování v uzavřených místnostech a pod širým nebem, na veřejných ulicích a náměstích.
- III. Kdo se o takových činech nebo záměrech dovede aniž je ihned oznámil příslušným úřadům, propadá právě tak jako pachatel stannému právu civilního stavu výjimečného.

Říšský protektor v Čechách a na Moravě
Pověřen vedením funkcí
pod. Heydrich
Obergruppenführer a generál police.

Na území protektorátu byly vylepeny kravě rudé plakáty s vyhlášením civilního výjimečného stavu.

K oficiálnímu převzetí funkce došlo 28. září 1941 v 11.00 na Pražském hradě. Reinhard Heydrich ve své nové funkci rozhodně neztrácel čas. Dokládá to i dálnopis zasláný krátce po jeho přeletu, 27. září 1941, říšskému vedoucímu SS Heinrichu Himmlerovi:

V 15.10 proběhlo plánované zatčení bývalého ministerského předsedy Eliáše.

V 18 hod. proběhlo, rovněž podle plánu, zatčení bývalého ministra Havelky.

V 19 hod. český rozhlas ohlásil Vůdcovo oznámení o mém jmenování...

Výslechy Eliáše a Havelky probíhají... Ze zahraničněpolitických důvodů požádám prezidenta (Lidového soudu) Thieracka, aby postavil v co možná nejkratším čase ministerského předsedu Eliáše před zvláštní senát Lidového soudu...

Rychlost a brutalita Heydrichových opatření, zejména vyhlášení stanného práva, zatýkání tisíců českých lidí, zřízení stanných soudů a okamžité provádění prvních poprav, vyvolala mezi obyvatelstvem protektorátu ovzduší strachu a hrůzy. V této atmosféře byl generál Alois Eliáš 1. října 1941 odsouzen k trestu smrti. Začalo tak období nejkrvavějšího teroru v dosavadních novodobých dějinách českého národa.

Brigádýrka generála československé armády a čs. šavle vz. 24 A z pozůstatostí divizního generála Aloise Eliáše

REINHARD HEYDRICH

(7. 3. 1904–4. 6. 1942)

Po absolvování gymnázia sloužil od roku 1922 u námořnictva, ze kterého byl na konci roku 1930 propuštěn. V roce 1931 vstoupil do NSDAP a SS. Od července 1932 vytvořil a vedl SD. Stal se „pravou rukou“ říšského vedoucího SS Heinricha Himmlera. V roce 1936 byl jmenován šéfem bezpečnostní policie (současně vedl i SD). Od 27. září 1939 šéfem nově zřízeného RSHA. Byl přímo zodpovědný za teror proti odpůrcům nacismu v Německu i na okupovaných územích. V roce 1939 pověřen přípravou tzv. konečného řešení židovské otázky. Od roku 1941 byl pod jeho dohledem vytvářen systém vyhlazovacích koncentračních táborů. Dne 20. ledna 1942 vedl zasedání konference ve Wannsee. Od srpna 1940 byl prezidentem Interpolu.

ALOIS ELIÁŠ

(29. 9. 1890–19. 6. 1942)

Za první světové války důstojník čs. legií v Rusku a ve Francii.

V letech 1920–1921 přednosta kanceláře ministra obrany, 1921–1923 studoval na Vysoké škole válečné v Paříži, 1924–1929 přednosta organizačního oddělení hlavního štábu, 1929–1931 II. zástupce náčelníka hlavního štábu a vedoucí čs. vojenské delegace v komisi pro odzbrojení při Společnosti národů v Ženevě. V letech 1931–1933 velitel 2. pěší brigády, 1933–1935 velitel 3. divize, 1935–1938 velitel V. sboru, poté ministr dopravy. Od 27. 4. 1939 do 27. 9. 1941 předseda protektorátní vlády. Za okupace úzce spolupracoval s vedením Obrany národa a byl v kontaktu s E. Benešem. Po Heydrichově příchodu zatčen a v červnu 1942 popraven.

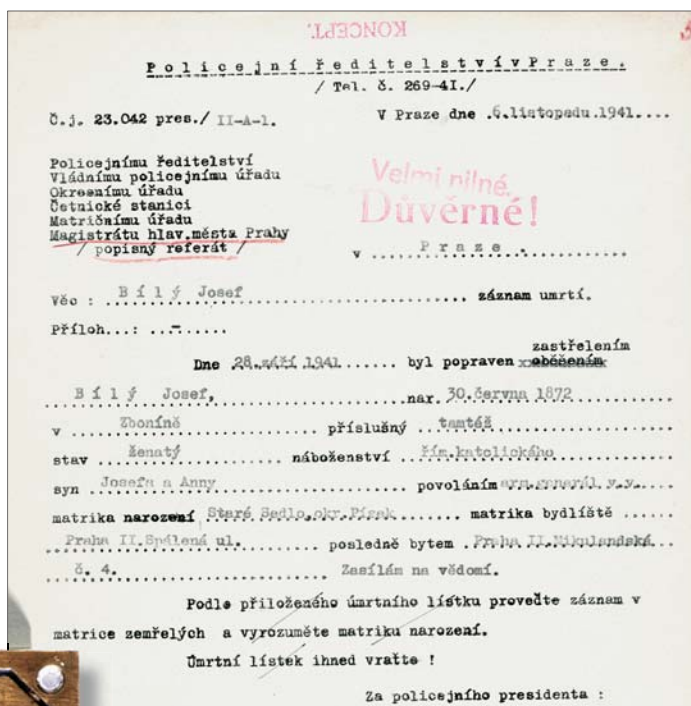
JOSEF BÍLÝ

(30. 6. 1872–28. 9. 1941)

Absolvent c. k. kadetky v Terstu a Válečné školy ve Vídni. Za 1. světové války důstojník rakousko-uherské armády, velitel pluku na ruské, později italské frontě, 1917–1918 velitel zvláštní skupiny „Oberstleutnant Bily“ na frontě u Asiaga. V letech 1918–1920 posádkový velitel v Českých Budějovicích, 1920–1922 velitel 16. pěší brigády ve Frýdku, 1923–1928 velitel brněnské 6. divize. V letech 1928–1935 zemský vojenský velitel v Čechách. V červenci 1935 odešel do výslužby. Po okupaci ČSR se podílel na organizaci Obrany národa a po odchodu gen. S. Ingra do exilu stanul v jejím čele. Od prosince 1939 žil v ilegality. Dne 14. 11. 1940 zatčen gestapem v jižních Čechách, kde se skrýval.

Den po příjezdu Heydricha do Prahy, 28. září 1941, byli odsouzeni stanným soudem a v ruzyňských kasárnách popraveni zastřelením dva vedoucí činitelé vojenské odbojové organizace Obrana národa, která připravovala ozbrojené povstání: vrchní velitel Obrany národa armádní generál Josef Bílý a velitel zemského velitelství Čechy divizní generál Hugo Vojšta. Tato brutální opatření měla zlomit protiněmecký odboj v českých zemích. Poslední slova generála Bílého zněla: „Ať žije Československá republika! Psi palte!“

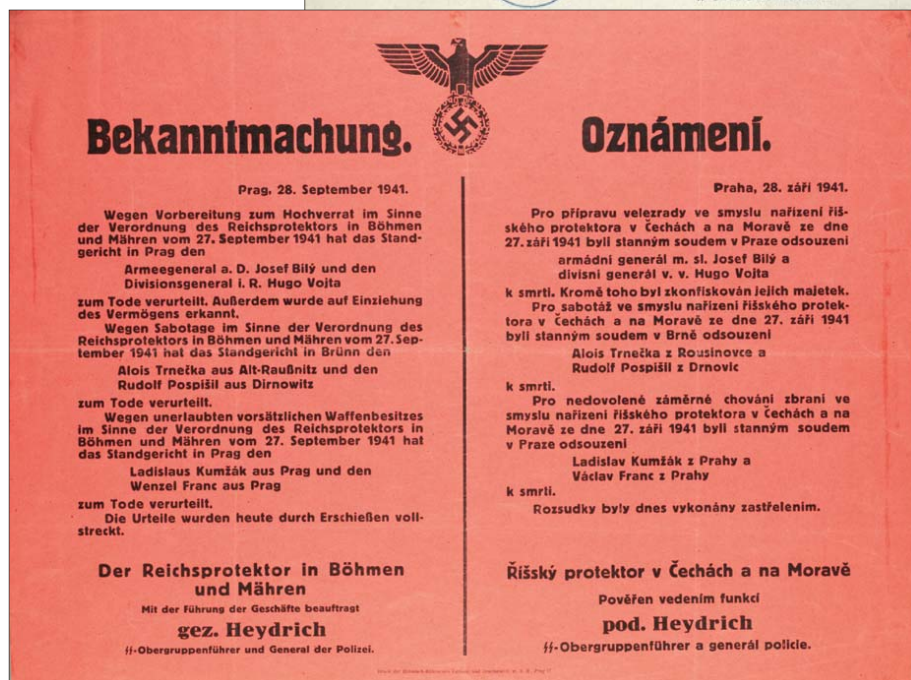
Měděná jmenovka z bytu arm.gen. Josefa Bílého v Mikulandské ulici

HUGO VOJŠTA

(11. 4. 1885–28. 9. 1941)

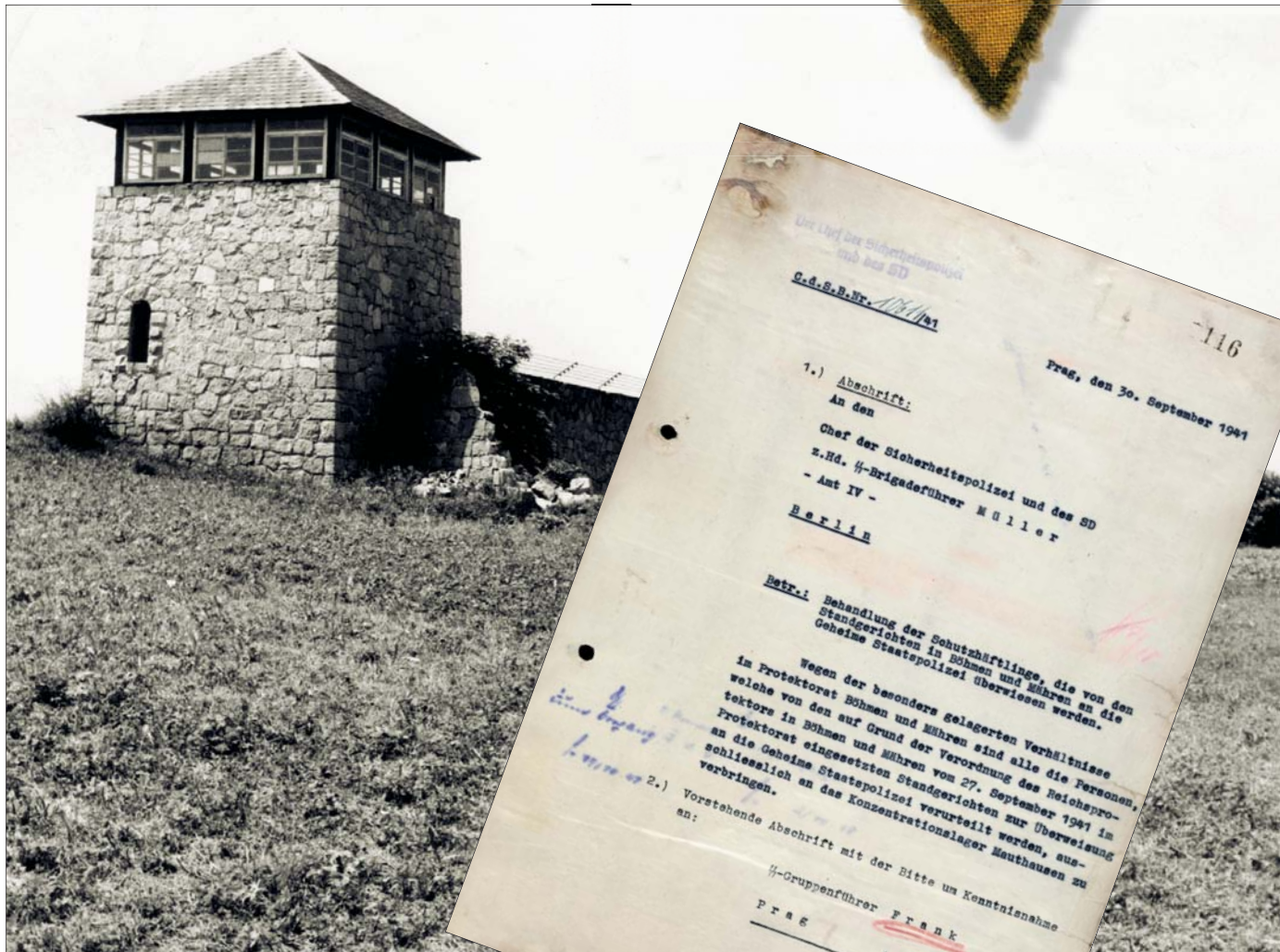
Za 1. světové války důstojník čs. legií v Rusku. Do vlasti se vrátil jako velitel dělostřelectva 2. divize. V letech 1920–1922 velitel 8. dělostřelecké brigády, 1922 přednosta 17. (dělostřeleckého) oddělení MNO, 1923–1925 zástupce přednosta II. odboru (dělostřeleckého a zbrojního) MNO, v letech 1927–1930 velitel dělostřelectva ZVV Košice, 1930–1939 velitel dělostřelectva ZVV Bratislava. Za mobilizace v září 1938 velitel dělostřelectva III. armády. Po okupaci českých zemí jeden ze zakladatelů Obrany národa, v letech 1939–1940 stál v čele Zemského velitelství ON Čechy a koordinoval spolupráci se Sokolem. V roce 1940 zatčen gestapem.

Okamžitě po příjezdu do Prahy začal Heydrich naplňovat své představy o „konečném řešení židovské otázky.“ Jeden z jeho prvních výnosů z 29. září 1941 se týkal opatření proti českým Židům ve smíšených manželstvích, Čechům spráteleným se Židy a uzavření synagog. Kromě jiného se v něm uvádělo: „...Židovské synagogy a modlitebny neslouží již po delší dobu náboženským účelům, nýbrž se staly středisky pro všechny židovské subverzivní živly a ohnisky ilegální septané propagandy. Z tohoto důvodu jsem nařídil, aby všechny židovské modlitebny a synagogy byly s okamžitou platností uzavřeny...“

Jisté české kruhy se k Židům chovají zejména v poslední době velmi přátelsky. Většinou jde o české živly, které chtějí prokázat i jinak své protiššské smýšlení. Nařizuji státní policii, aby policejné zakročila proti Čechům, kteří na ulicích a ve veřejných místnostech zvláště demonstrativně prokazují své přátelství k Židům (ochranná vazba!).“ Toto opatření bylo vyvoláno podporou, které se ze strany části českého obyvatelstva dostalo Židům po zářijovém zavedení povinného nošení žluté Davidovy hvězdy pro všechny židovské obyvatele. Někteří lidé začali nosit demonstrativně židovské hvězdy a k označeným Židům se chovali velmi přátelsky.

Současně Heydrich zahájil přípravy ke zřízení židovského ghetta v Terezíně. Už v říjnu 1941 město opustila německá armáda. První vězňové přišli do Terezína 24. listopadu 1941. Od 9. ledna 1942 bylo z Terezína postupně odvezeno do vyhlazovacích táborů na bývalém polském území a v Pobaltí 86 934 vězňů. Konce války se dočkalo pouhých 3097.

Dne 30. září 1941 oznámil Reinhard Heydrich vedoucímu berlínské ústředny gestapa SS-Brigadeführerovi Heinrichu Müllerovi, že všechny osoby odsouzené stannými soudy k předání gestapu budou výlučně umístovány v koncentračním táboře Mauthausen. Zde bylo umučeno či popraveno celkem 4473 československých občanů.

Dne 2. října 1941 přednesl Reinhard Heydrich ve svém sídle v Černínském paláci projev k vedoucím představitelům okupační moci. Dal v něm pádnou odpověď těm, kdo dosud pochybovali o jeho poslání: „...musím jednoznačně a s neoblomnou tvrdostí přivést obyvatele této země, pokud jsou Češi, k poznání, že se nemohou vyhnout té skutečnosti, že jsou příslušníky Říše a jako takoví dluží Říši poslušnost... První úkol je dán potřebami války. Tedy musím mít v tomto prostoru klid, aby dělník, český dělník, pracoval naplno pro německé vedení války... K tomu patří, že českému dělníkovi se musí dát nažrat – abych to řekl jasně –, aby mohl konat svou práci.“

V části projevu věnované konečnému řešení řekl, že prostor protektorátu musí být jednou definitivně osídlen německým živlem: „...K rozhodnutí, kdo se hodí k poněmčení, potřebuji rasovou inventuru... Máme zde různé lidi. Někteří vykazují dobrou rasovou kvalitu a dobré smýšlení. S těmi to bude jednoduché, můžeme je poněmčit. Ale na druhé straně jsou zde rasově podřadné živly, které navíc vykazují špatné smýšlení. Tyhle musím dostat ven. Na východě je hodně místa. Mezi těmi póly se nachází střední vrstva, kterou musím dokonale prozkoumat. Jde o lidi rasově podřadné, ale s dobrým smýšlením, pak o lidi rasově přijatelné, ale se špatným smýšlením. S těmi prvními budeme asi muset naložit tak, že je nasadíme někde v Říši, nebo vůbec někde, ale přitom se postaráme o to, aby už neměli děti, neboť v tomto prostoru už je nemíníme dále vyvíjet... Pak zbývá ona skupina, jež je rasově přijatelná, ale myšlenkově nám nepřátelská. Ti jsou nejnebezpečnější, neboť jde o rasově zdravou vrstvu vůdců. Musíme si dobře rozmyslet, co s nimi. Můžeme se pokusit některé z nich přesídlit do Říše, do čistě německého prostředí, tam je poněmčit a převychovat. Když to nepůjde, musíme je postavit ke zdi.“

Prostředky, s jejichž pomocí chtěl Heydrich naplnovat své představy, byly dány; želízka pocházející z úřadovny pražského gestapa v Petschkově paláci a razítko pražského gestapa

Krátce po svém inauguračním projevu odletěl Reinhard Heydrich do Hitlerova hlavního stanu v Rastenburgu ve Východním Prusku na krátkou pracovní večeři, při níž vůdci sdělil první poznatky v nové funkci: „...Čeští dělníci přijali likvidaci spiklenců celkem klidně. Pro ně je nejdůležitější, že mají práci a chléb. Obecně jsou jen stížnosti o malém přídělu tuků...“ Druhého dne vyhlásil Adolf Hitler ve Sportovním paláci v Berlíně zahájení akce zimní pomoci 1941/1942 pro vojáky bojující na frontě, a vyzval k jejímu plnění celý národ.

Prezident Beneš se počátkem října 1941 připravoval na jednání se západními spojenci o odzúnní mnichovské dohody a obnovení Československa v hranicích ze září 1938. Západní velmoci v prvních letech války totiž neuznávaly Československo jako subjekt mezinárodní politiky, a tak jeho poválečná obnova nebyla nijak samozřejmá. Dne 18. června 1941 Velká Británie sice definitivně uznala československou exilovou vládu v Londýně, ale mnichovská dohoda zůstávala v platnosti. To znamenalo, že i v případě vítězství ve válce by bylo Československo obnoveno v pomnichovských hranicích. Podle původních předpokladů měla jednání o odzúnní mnichovské dohody předcházet demisi protektorátní vlády, která by ukázala, že i politická reprezentace v protektorátu uznává Benešovu autoritu a celý český národ odmítá nacistickou okupaci. K demisi ale nedošlo, protektorátní reprezentace po příchodu Heydricha do Prahy neprotestovala proti vyhlášení stanného práva, smířila se i se zatčením ministerského předsedy Eliáše a zcela vstoupila do služeb okupační moci. Prezident Beneš byl proto nucen čelit stupňujícímu se nátlaku spojenců žádajících aktivní odpor v okupovaném protektorátu. Exilová vláda v Londýně se tak dostávala na poslední místo mezi zástupci okupovaných států, které přispívaly aktivním odbojem k porážce Německa.

V této situaci bylo nutné připravit takovou odbojovou akci, která by jasně ukázala protiněmeckou aktivitu domácího odboje a zároveň potvrdila, že prezident Beneš kontroluje situaci v okupované vlasti. Druhým důvodem, který rozhodl o přípravě atentátu, se stal teror rozpoutaný Heydrichem v protektorátu. Atentát byl považován za akt spravedlivé odplaty, která měla nacistům ukázat, že nikdo z nich není nepostižitelný a může být kdykoliv povolán k zodpovědnosti za svoje činy. Od počátku příprav této odbojové akce se uvažovalo, že cílem bude Reinhard Heydrich nebo K. H. Frank.

Operace, jejímž cílem bylo provést atentát, získala krycí jméno ANTHROPOID. Vlastní přípravy byly zahájeny 2. října 1941 ve spolupráci s britskou SOE. K provedení atentátu byli vybráni rotmistr Josef Gabčík a rotný Karel Svoboda. Akce měla být uskutečněna pokud možno co nejrychleji. Jako vhodné datum byl vybrán 28. říjen 1941, tedy den výročí vzniku Československé republiky.

KAREL SVOBODA

(18. 10. 1912–3. 4. 1982)

Úředník a kreslič u firem Popper a Hruška v Praze, prezenční službu absolvoval v letech 1932–1934 u hraničářského praporu 2 v Trutnově. V červnu 1939 odešel přes Polsko do Francie, kde sloužil v Cizinecké legii. Na konci září 1939 prezentován v Agde a zařazen ke spojovací rotě 2. pěšího pluku. Po kapitulaci Francie evakuován do Velké Británie, kde konal službu u velitelské roty 2. praporu. V říjnu 1941 převelen ke II. odboru MNO v Londýně. Úraz ho vyčlenil z účasti na operaci ANTHROPOID. Vysazen byl jako radista výsadku WOLFRAM 14. 9. 1944, krátce poté zatčen gestapem. Přes bestialní mučení nic neprozradil, nabídky ke spolupráci odmítl. Odeslán do koncentračního tábora Flossenbürg, kde se dočkal konce války.

Tato čtveřice mužů rozhodovala v exilu ve Velké Británii o mnohém. Zleva plukovník generálního štábu František Moravec, divizní generál Sergej Ingr, prezident republiky Dr. Edvard Beneš a divizní generál Rudolf Viest.

1

Antropoid :

U ř e d n í z á z n a m :

3. října 1941: Přítomni: plk. gšt. Moravec, pplk. konc. Bartík, mjr. pěch. Paľeček, mjr. gšt. Krček, rotmistr Gabčík a rotný Svoboda.

Plk. gšt. Moravec řekl rotn. Gabčíkovi a rotnému Svobodovi toto:

Z rozhlasu a z novin Jste informováni o tom nesmyslném zabíjení u nás doma. Němci vraždí nejlepší z nejlepších. I tento stav je znamením války, tedy nenaříkat, neplakat ale dělat. Doma naši pracovali a jsou nyní v situaci, že jejich možnosti jsou omezené. Rada je na nás z venčí, abychom pomohli. Jeden z úkolu pomoci z venčí bude svěřen Vám. Měsíc říjen je měsícem našeho národního svátku, našeho osvobození. Je potřeba v této situaci, kdy náš lid bude s l a v i t nejmutnější svátek svého osvobození, aby tento svátek byl nějak podtrhnut. Bylo rozhodnuto, aby toto podtržení se stalo nějakým činem, který by byl zaznamenán do dějin právě tak, jako toto vraždění. Jsou v Praze dvě hlavní osoby, které reprezentují toto vybíjení. Je to K. H. Frank a Heidrich, nově příchozí. Podlé našeho názoru jakož i našich vedoucích osob, je třeba pokusit se o to, aby jeden z nich za to zaplatil, abychom ukázali, že vracíme ránu za ránu. To by byl v principu také úkol, kterým budete pověřeni. Zítřa odjedete přezkoušet noční seskoky. Doma jedete dva, abyste si pomáhali. To bude také potřeba, poněvadž z důvodu které Vám budou jasné provedete úkol bez součinnosti našich doma. Říkám-li bez, chci to říci tak, že tato součinnost bude vyloučena až do provedení. Pak se Vám dostane od našich doma plné ochrany a součinnosti. Způsob a dobu ~~zpracování~~ provedení úkolu si musíte stvořit sami. Budete vysazeni v prostoru který zaručuje maximální možnost přistání. Budete vybaveni vším, čím Vás můžeme vybavit. Tak jak známe situaci u nás, dostane se Vám pomoci všech našich dobrých lidí na které se obrátíte. Ovšem s Vaší strany třeba důsledné opatrnosti a rozvahy. Nemusím opakovat, že úkol je historicky vážný, risiko veliké. Záleží od toho, jaké předpoklady si stvoříte, Vaší chytrosti a. t. d. My budem ještě o věci hovořit až se vrátíte z doplňovacího výcviku. Jak jsem řekl, úkol je vážný. Tedy srdce na pravém místě. Vznikají-li pochybnosti po tom co jsem řekl, řekněte to. Gabčík i Svoboda souhlasně setrvávají na tom, úkol převzít. Odchod obou bude uskutečněn kolem 10. X. t. r.

V době, kdy začal svobodník aspirant František Pavelka plnit své úkoly v protektorátu, propukly v Londýně naplno přípravy operace ANTHROPOID. Jedním z mála dochovaných dokumentů o přípravě operace je záznam z 3. října 1941 o přijetí rotmistra Josefa Gabčíka a rotného Karla Svobody u přednosty zpravodajského odboru MNO v Londýně plukovníka generálního štábu Františka Moravce.